

Zajištění ochrany nezletilým dětem bez doprovodu přicházejícím z Ukrajiny

Souhrnná informace určená pro odborníky pracující s ohroženými dětmi-cizinci na území ČR v souvislosti s konfliktem na Ukrajině (NNO, Policie, SÚZ, zdravotníci, sociální pracovníci apod.), podmínky jsou uvedené k 4. 3. 2022.

Pomoc a ochrana poskytovaná nezletilým dětem, které přichází na území ČR bez doprovodu rodičů nebo jiných zákonných zástupců probíhá **v režimu ochrany nezletilých cizinců bez doprovodu**. Dvoustranná smlouva mezi Ukrajinou a ČR, stejně jako další společné mezinárodní dohody usnadňují zajištění péče o děti z Ukrajiny v ČR.

Základní zásadou je, že sociálně-právní ochrana je poskytována všem dětem na území ČR, a to s ohledem na jejich potřeby.

Sociálně-právní ochrana nezletilých cizinců bez doprovodu rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu¹

- O každém dítěti, které se ocitne na území ČR, a které
 - a) je žadatelem o udělení mezinárodní ochrany, nebo
 - b) žadatelem o udělení jiného pobytového oprávnění na území ČR (dočasná ochrana, doplňková ochrana a další formy přechodného nebo trvalého pobytu), nebo
 - c) se ocitlo bez péče přiměřené jeho věku nebo jsou z jiného důvodu vážně ohroženy jeho život nebo příznivý vývoj**musí být informován orgán sociálně-právní ochrany dětí** (tzv. OSPOD), a to v místě, kde se dítě nachází (orgány sociálně-právní ochrany dětí jsou součástí městských úřadů nebo obecních úřadů obcí s rozšířenou působností)

- OSPOD následně:
 - **zjistí, jaké jsou potřeby dítěte** – zda má dítě zajištěnu péči blízké nebo i cizí osoby, zda má zajištěny základní potřeby (bydlení, jídlo, ošacení), zda rozumí své situaci, zda potřebuje lékařskou nebo psychologickou pomoc apod.

¹ Nezletilou osobou bez doprovodu se rozumí nezletilá osoba, jež vstupuje na území členských států bez doprovodu dospělé osoby, která je za ni podle práva nebo praxe daného členského státu zodpovědná, a to po dobu, po kterou se skutečně nenachází v péči takové osoby; rozumí se jí též nezletilá osoba, která je ponechána bez doprovodu po vstupu na území některého členského státu (Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/33/EU ze dne 26. června 2013, kterou se stanoví normy pro přijímání žadatelů o mezinárodní ochranu)

- **přijme potřebné opatření ve prospěch dítěte**, pokud dítě:
 - A. **je v péči jiné osoby** (vzdálenější příbuzný, známý, cizí) po dohodě s rodiči nebo vlivem okolností (např. dítě přicestuje s jinou rodinou):
 - OSPOD dítě **zaeviduje**, aby mohl monitorovat jeho situaci, případně aby bylo možné následně spojit dítě a jeho příbuzné,
 - poskytne dítěti a rodině **poradenství**,
 - z praktických důvodů je vhodné, aby bylo dítě **svěřeno pečujícími osobám do péče** (předběžným opatřením na návrh OSPOD nebo osoby dítěti příbuzné či blízké, usnesením o předpěstounské péči, rozsudkem o pěstounské péči, péči jiného člověka) nebo byl dítěti **soudně jmenován poručník**, aby bylo možné jménem dítěte podávat žádosti (o sociální dávky, přihlášení ke vzdělávání, apod.)
 - jde o postup podle § 16a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění (zákon o SPOD)
 - pokud není osoba, která by mohla být poručníkem dítěte, vystupuje v roli veřejného poručníka OSPOD

Poručník za dítě-cizince **vyřizuje osobní záležitosti** a je ustanoven soudem, může jím být určená důvěryhodná blízká osoba nebo OSPOD. Dítě-cizinec může být soudem svěřeno **do osobní péče poručníka**, v takovém případě je poručenská péče státem podporována a zabezpečena obdobně jako pěstounská péče. Rodině vzniká **nárok na dávky pěstounské péče** a je jí garantován **nárok na odbornou pomoc** (poručníci rovněž uzavírají Dohodu o výkonu pěstounské péče). Se jmenováním poručníka/opatrovníka dítěti se státním občanství Ukrajiny musí vyslovit souhlas příslušný ukrajinský orgán, konkrétně tamní Ministerstvo spravedlnosti (bude předmětem dalších jednání).

- B. **není zde osoba, která by o dítě pečovala** (dítě přichází zcela samo, jako součást skupiny dětí, skupiny cizích osob, apod.):
 - pokud **dítě potřebuje zajistit péči**, OSPOD podá návrh soudu na předběžné svření dítěte s ohledem na jeho potřeby do:
 - **péče konkrétní fyzické osoby** (osobě, která s tím souhlasí)
 - **pěstounské péče na přechodnou dobu** (osobě v evidenci)
 - **zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc** (ZDVOP)

+ do ZDVOP mohou být děti umístěny i na základě **smlouvy s dítětem nebo s OSPOD** dle běžných postupů

- **ústavní péče** (dětský domov nebo další školská zařízení, dětské domovy pro děti do 3 let věku, apod.)
- umístění dítěte se odvíjí **od potřeb dítěte a od volných kapacit** pečovatelů nebo pobytových zařízení

Kapacity pěstounů, ZDVOP, ústavních zařízení a osob ochotných poskytnout dítěti péči jsou monitorovány a koordinovány na krajské úrovni.

- C. **Pokud dítě péči nepotřebuje** (např. s ohledem na věk, své kompetence), je mu poskytnuto **poradenství a zprostředkována odborná pomoc (např. s podáním žádosti o dlouhodobé vízum** nebo žádosti o povolení k zaměstnání, jedná-li se o dítě starší 15 let, s uplatněním nároku na sociální dávky, s podáním žádosti o přijetí ke studiu na střední škole apod.) a dítě je evidováno OSPOD

Odborná pomoc dětem

Každému dítěti nebo jeho pečovateli může být poskytnuto nebo zprostředkováno poradenství a podle jeho potřeby.

- Odbornou pomoc dětem je možné zajistit v rámci kapacit jednotlivých krajů (psychologické a terapeutické služby, s úhradou ZP)
- Odborná pomoc, kterou je možné nalézt např. na webových stránkách <https://www.opatruj.se//>
- www.terapie.cz - na stránkách je možné **kontaktovat a získat odbornou terapeutickou pomoc v ukrajinštině** (až 12 setkání zdarma)

Základní informace o právních aspektech

Ve vztahu k Ukrajině je klíčová **dvoustranná smlouva o právní pomoci v občanských věcech + Haagská úmluva** o pravomoci, rozhodném právu a spolupráci ve věcech rodičovské odpovědnosti z roku 1996, kterou Ukrajina ratifikovala v roce 2008. Vůči dětem z Ukrajiny pobývajícím na území ČR je ve všech otázkách **založena rozhodovací pravomoc českého soudu a kromě osvojení** se o všem také rozhoduje podle českého práva.

- všechny děti na území ČR se registrují na nejbližším Krajském asistenčním centru
- v žádosti o dlouhodobé vízum je dítě zastoupeno poručníkem, zákonným zástupcem nebo jinou osobou (např. OSPOD poručník)
- Seznamy dětí cizinců bez doprovodu, které setrvávají na území ČR, jsou vedeny krajským koordinačním centrem.

Pobytové tituly – děti cizinci

A) Přejížděný pobyt

- na základě předběžného opatření soudu o svěření dítěte do náhradní péče fyzické osoby nebo zařízení na území ČR,
- po dobu řízení o udělení mezinárodní ochrany, dočasné ochrany
- na základě víza k pobytu na území ČR na dobu nad 90 dnů

B) Trvalý pobyt

- na základě vykonatelného rozsudku o svěření dítěte do náhradní péče na území ČR,
- na základě udělení mezinárodní nebo dočasné ochrany,
- na základě povolení k trvalému pobytu

Koordinace pomoci

! Veškerou pomoc a podporu je nutné **koordinovat prostřednictvím Krajských asistenčních center a Národního koordinačního centra** (nacpu@grh.izscr.cz)

! V ochraně dětí bez doprovodu je třeba **postupovat v součinnosti s OSPOD. Konzultace a koordinace informací je k dispozici na adrese** martina.stepankova1@mpsv.cz, 723 436 429.

Důležité odkazy

- Pro ukrajinské občany je k dispozici nonstop informační linku Ministerstva vnitra: +420 974 801 802 nebo e-mail ukrajina@mvcr.cz
- Informace o zdravotní péči pro občany Ukrajiny **v češtině**: <https://www.mzcr.cz/informace-o-zdravotni-peci-ukrajinstina-rustina-cestina/>
- Informace o zdravotní péči pro občany Ukrajiny **v ukrajinštině**: <https://www.mzcr.cz/zakladni-informace-pro-obcany-ukrajiny-v-oblasti-poskytovani-zdravotnich-sluzeb-uk/>
- Nabídky pomoci adresujte zde: <https://www.pomahejukrajine.cz/>